

ارزش تشخیصی تصویربرداری رزونانس مغناطیسی با سکانسهای پروتون دنیستی همراه با سرکوب چربی و T₂ گرادیان اکو در ضایعات منیسکال و رباطهای صلیبی زانو

الهام شبیری^۱، مرتضی صائب^۲، منصور رضایی^۳، جعفر سهرابی^۴

۱-استادیار گروه رادیولوژی، بیمارستان امام رضا، دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران

۲-استادیار گروه اورتوپدی، بیمارستان امام رضا، دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران

۳-استادیار گروه آمار زیستی، دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران

۴-رزیدنت رادیولوژی، گروه رادیولوژی، بیمارستان امام رضا، دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران (مؤلف مسؤول) ۴۲۷۶۳۳۲-۸۳۱
sohrabijafar@yahoo.com

چکیده

زمینه و هدف: MRI زانو به علت غیر تهاجمی بودن و دقت بالا امروزه بسیار مورد توجه است. گزارشات معدودی در مورد دقت سکانسهای PD در تعیین آسیبهای منیسکال و رباطهای صلیبی منتشر شده است. این مطالعه با هدف مقایسه ارزش تشخیصی سکانسهای PD، Fat Suppression و T2 Gradient echo در ضایعات منیسکال و رباطهای صلیبی انجام شد.

روش بررسی: نوع مطالعه توصیفی - تحلیلی بود. حجم نمونه ۱۰۰ مورد برآورد شد. در این مطالعه ارزش تشخیصی MRI با سکانس PDFS و روش معمول T2 GRE سنجیده و با هم دیگر مقایسه شد. سپس با توجه به استاندارد طلایی آرتروسکوپی؛ حساسیت، ویژگی، ارزش اخباری مثبت، ارزش اخباری منفی و Accuracy سکانسهای مختلف MRI محاسبه شد.

یافته ها: در این مطالعه ۱۰۰ بیمار شامل ۷۹ مرد (۷۹٪) و ۲۱ زن (۲۱٪) با میانگین سنی ۲۷/۸۰±۹/۰۴ سال مورد بررسی قرار گرفتند. حساسیت، ویژگی، ارزش اخباری مثبت، ارزش اخباری منفی و Accuracy سکانس PDFS در تشخیص پارگی منیسک مدیال به ترتیب ۹۶/۰۵٪، ۹۵/۸۳٪، ۹۸/۶۴٪، ۸۸/۴۶٪ و ۹۶٪ و در منیسک لترال به ترتیب ۹۰/۱۰٪، ۱۰۰/۱۰٪، ۱۰۰/۱۰٪ و ۹۷٪ و در ACL در تمام پارامترها ۱۰۰٪ بود.

نتیجه گیری: سکانس پروتون دنیستی با سرکوب چربی در ارزیابی آسیبهای زانو، می تواند به عنوان یک بخش قابل اعتماد در پروتوکل تصویر برداری زانو مورد استفاده قرار گیرد و به عنوان جایگزین مناسبی برای سکانسهای غیر سرکوب کننده چربی در این بیماران مطرح گردد.

کلید واژه ها: MRI، زانو، سکانس T2GRE، سکانس FSE PD، ارزش تشخیصی

وصول مقاله: ۸۹/۵/۱۳ اصلاحیه نهایی: ۸۹/۵/۲۵ پذیرش مقاله: ۸۹/۶/۱

مقدمه

روشهای بررسی تشخیصی رباطهای صلیبی شامل معاینه فیزیکی، MRI و نیز آرتروسکوپی است. معاینه فیزیکی به علت کمتر قابل اعتماد بودن نمی تواند به عنوان تنها روش تشخیصی استفاده شود و آرتروسکوپی تشخیصی به علت تهاجمی بودن و گران بودن کمتر مورد استقبال بیماران قرار می گیرد (هر چند روش

مفصل زانو یکی از مفاصل بدن است که عمده وزن بدن روی آن می باشد و به صورت نسبی در معرض تروما است (۱). آسیب رباطهای صلیبی و منیسک ها در زندگی مدرن به صورت روز افزونی مشاهده می شود، که دلیل آن نیز افزایش ورزش و افزایش میزان تصادفات جاده ای است (۲).

مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان / دوره پانزدهم / تابستان ۱۳۸۹

۱. پرسشنامه‌ای که مشخصات دموگرافیک افراد در آن ثبت می‌شد که توسط رزیدنت همکار طرح انجام می‌گرفت.

۲. MRI به عنوان آزمونی که ارزش تشخیصی آن مورد بررسی قرار گرفت که توسط رزیدنت همکار طرح و رادیولوژیست گزارش می‌شد.

۳. آرتروسکوپی به عنوان استاندارد طلایی که توسط متخصص ارتوپدی انجام گرفت.

داده‌ها وارد نرم افزار SPSS شده و موارد مثبت کاذب، منفی کاذب، منفی حقیقی، مثبت حقیقی محاسبه شده و با توجه به آن حساسیت، ویژگی، ارزش اخباری مثبت و منفی و accuracy با حدود اطمینان ۹۵ درصد محاسبه شد. در ضمن نهایتاً با آزمون مک نمار نتایج در دو روش با هم مقایسه و ضریب کاپا محاسبه شد.

یافته‌ها

در این مطالعه ۱۰۰ بیمار شامل ۷۹ مرد (۷۹٪) و ۲۱ زن (۲۱٪) با میانگین سنی $27/80 \pm 9/04$ سال با دامنه ۶۴-۱۵ سال در دوره زمانی طرح، مورد بررسی قرار گرفتند.

پارگی منیسک لترال در سکنس‌های T2 GRE، PDSF و آرتروسکوپی به ترتیب در ۲۷٪، ۲۷٪ و ۳۰٪ بیماران گزارش شد.

پارگی منیسک مدیال در سکنس‌های T2 GRE، PDSF و آرتروسکوپی به ترتیب در ۷۰٪، ۷۴٪ و ۷۶٪ بیماران گزارش شد. همچنین پارگی ACL در سکنس‌های T2 GRE، PDSF و آرتروسکوپی به ترتیب در ۴۶٪، ۴۶٪ و ۴۸٪ بیماران گزارش شد. آسیب PCL در هیچکدام از بیماران با استفاده از هر سه روش، مشاهده نشد.

علل ایجادکننده آسیب در بیماران در ۵۶٪ موارد آسیب‌های ورزشی، ۳۹٪ سایر تروماها و ۵٪ نامشخص بود. از میان علل ورزشی، فوتبال با ۴۱/۰۷٪ (۲۳٪ کل) بیشترین علت ایجاد آسیب‌های زانو در بیماران بود.

حساسیت، ویژگی، ارزش اخباری مثبت، ارزش اخباری منفی و Accuracy سکنس‌های T2 گرادیان اکو (T2 GRE) و پروتون دنیستی با سرکوب چربی (PDFS) در تشخیص ضایعات زانو در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: مقایسه حساسیت، ویژگی، ارزش اخباری مثبت و ارزش اخباری منفی سکنس‌های T2 GRE و PDFS در تشخیص پارگی‌های منیسک و لیگامان‌های صلیبی زانو در بیماران مورد مطالعه در بیمارستان امام رضا کرمانشاه

	منیسک لترال		منیسک مدیال		ACL	
	T2 GRE	FDSP	T2 GRE	FDSP	T2 GRE	FDSP
حساسیت	۸۳/۳۳	۹۰	۹۰/۷۸	۹۶/۰۵	۹۲/۳۰	۱۰۰
ویژگی	۹۷/۱۴	۱۰۰	۹۵/۸۳	۹۵/۸۳	۱۰۰	۱۰۰
ارزش اخباری مثبت	۹۲/۵۹	۱۰۰	۹۸/۵۷	۹۸/۶۴	۱۰۰	۱۰۰
ارزش اخباری منفی	۹۴/۴۴	۱۰۰	۷۶/۶۶	۸۸/۴۶	۹۲/۳۰	۱۰۰
Accuracy	۹۳	۹۷	۹۲	۹۶	۹۶	۱۰۰

ضریب کاپای محاسبه شده برای دو تست FDSP و آرتروسکوپی برای پارگی منیسک لترال، مدیال و ACL به ترتیب ۰/۹۲۶، ۰/۸۹۳ و ۱ بود.

بر اساس یافته‌های جدول فوق سکنس PDFS دارای حساسیت، ویژگی، ارزش اخباری مثبت و ارزش اخباری منفی ۱۰۰٪ در تشخیص پارگی ACL بود.

بحث

گزارشات معدودی در مورد دقت سکانسهای پروتون دنیستی PD در تعیین آسیبهای منیسکال و رباطهای صلیبی منتشر شده است (۶).

نتایج این مطالعه ارزش تشخیصی بالایی را برای سکانس پروتون دنیستی با سرکوب چربی (PDFS) در پارگی لیگامانها و منیسکهای زانو، خصوصاً در تشخیص پارگیهای ACL نشان داد که این یافته با نتایج بسیاری از مطالعات قبلی منتشر شده در این زمینه در خارج از ایران هماهنگی دارد (۸-۵ و ۳) و در زمینه تشخیص پارگی ACL نتایج مطالعه حاضر حساسیت (۱۰۰٪) و ویژگی (۱۰۰٪) بالاتری را نسبت به مطالعه انجام شده در استرالیا (به ترتیب ۷۷٪ و ۸۴٪) (۹) نشان داد.

مقایسه نتیجه این مطالعه با سایر مطالعات قبلی انجام شده در کشور که از سکانسهای معمول استفاده کرده‌اند (۱۳-۱۰)، حساسیت و ویژگی بالاتری را نشان می‌دهد و تاییدکننده دقت تشخیصی بالاتر سکانس PDFS در تشخیص این ضایعات است.

در جدول ۲ پارامترهای بدست آمده در سایر مطالعات انجام شده در کشور که با سکانسهای کانوشنال انجام شده‌اند جهت مقایسه ارایه شده است.

در این مطالعه پارامترهای محاسبه شده از قبیل حساسیت و ویژگی برای سکانس PDFS تا حدودی بیشتر از سکانس T2 GRE بود که نشان‌دهنده دقت تشخیصی بیشتر این سکانس می‌باشد. با مقایسه نتیجه مطالعه حاضر و مطالعه انجام شده در هندوستان نیز (۸) بالاتر بودن قدرت تشخیصی سکانس PDFS نسبت به سکانس T2 GRE مشخص می‌گردد.

جدول ۲: مقایسه حساسیت، ویژگی، ارزش اخباری مثبت و ارزش اخباری منفی MRI

در تشخیص پارگیهای منیسک و لیگامانهای صلیبی زانو در مطالعات انجام شده در ایران

ACL		منیسک مدیال		منیسک لترال	
حساسیت	ویژگی	حساسیت	ویژگی	حساسیت	ویژگی
۷۳	۷۷/۷	---	---	۴۰	۹۴
۹۸/۶	۸۳/۳	۸۴/۲	۷۱/۴	۵۶/۵	۹۲/۸
۱۰۰	۱۰۰	۹۶/۰۵	۹۵/۸۳	۹۰	۱۰۰

مطالعه رحیم نیا و همکاران (۱۲)

مطالعه نوالی و همکاران (۱۳)

مطالعه حاضر

۹۲/۳۰، ۱۰۰ و ۹۶ درصد و برای سکانس PDFS در تمام پارامترها ۱۰۰٪ بود.

یک پروتوکل MRI مناسب کلید یک ارزیابی خوب اسکلتی عضلانی است به شرطی که ترکیب مناسبی از سکانسهای با حساسیت بالا برای دیدن مولکولهای آب آزاد، دارای وضوح بالا و زمان مناسب تصویر برداری باشد. بسیاری از پاتولوژیهای سیستم اسکلتی عضلانی افزایش در میزان آب آزاد را نشان

لازم به ذکر است در دو مطالعه فوق از سکانسهای کانوشنال جهت تشخیص استفاده شده و در اعداد ذکر شده در مطالعه ما مربوط به سکانس FDSP می‌باشد.

در آن مطالعه حساسیت و ویژگی و Accuracy بدست آمده برای پارگی ACL در سکانس T2 GRE به ترتیب ۹۸/۷۲، ۹۸/۹۴ و ۹۸/۸۴ درصد بود در حالیکه در مطالعه ما این مقادیر در سکانس T2 GRE به ترتیب

می‌دهند برای مثال در مورد افیوژن مفصلی، التهاب، خوردگی استخوان، آسیب‌های لیگامانها ساختارهای مفصلی زمینه‌ای مانند منیسک‌ها، بنابراین سکناس‌های با حساسیت بالا برای پروتون‌های متصل به آب آزاد در بررسی این ضایعات مورد نیاز است. سکناس پروتون دنسیتی با سرکوب چربی یک نسبت کنتراست به نویز (Noise) بالاتر برای بافت‌های پاتولوژیک در بردارنده آب، مانند لیگامانهای صلیبی آسیب دیده بوسیله حذف سیگنال ناشی از پروتین‌های باند شده به چربی، فراهم می‌کند (۵).

بنابراین این توانایی سکناس‌های PDFS در تشخیص پاتولوژی بافت نرم، استخوان و ضمام مفصلی استفاده از این سکناس را در بررسی ضایعات زانو به طور روز افزونی افزایش داده است، نتیجه مطالعه حاضر نیز تایید دیگری به سودمندی این سکناس می‌باشد. لذا به نظر می‌رسد استفاده روتین از این سکناس در تشخیص پارگی‌های لیگامانی و منیسک‌های زانو در بررسی بیماران می‌تواند به میزان بیشتری از آرتروسکوپی‌های تشخیص بکاهد.

برخی مطالعات از سکناس TSE (Turbo spin echo) پروتون دنسیتی با سرکوب چربی استفاده کرده‌اند (۵) که تفاوت آن نسبت به سکناس مورد استفاده در مطالعه ما فقط زمان کوتاه‌تر تصویر برداری است. عیب سکناس‌های TSE افزایش سیگنال حاصل از چربی است که بوسیله سرکوب چربی قابل کاهش دادن است. سرکوب چربی سبب بهتر دیده شدن ادم، ضایعات مغز استخوان و ساختارهای غضروفی می‌شود (۱۴). اهمیت دیگر سکناس PDFS در موارد پارگی نسبی ACL است، در مطالعه ما سکناس PDFS توانست ۶ مورد

پارگی نسبی ACL را تشخیص دهد که تمامی موارد در آرتروسکوپی نیز تایید شد.

ضریب توافق مشاهده‌گرها برای پارگی ACL، ۱۰۰٪ با (کاپای ۱) برای سکناس PDFS و ۹۶٪ (کاپای ۰/۹۲۳) برای سکناس T2 GRE بود. همچنین ضریب توافق مشاهده‌گرها برای پارگی منیسک مدیال، ۹۶٪ (کاپای ۰/۸۹۳) برای سکناس PDFS و ۹۲٪ (کاپای ۰/۷۹۸) برای سکناس T2 GRE بود و برای پارگی منیسک لترال، ۹۷٪ (کاپای ۰/۹۲۶) برای سکناس PDFS و ۹۳٪ (کاپای ۰/۸۲۸) برای سکناس T2 GRE بود. که ضرایب بدست آمده برای این سکناس‌ها بسیار عالی و نشان‌دهنده هماهنگی آنها در تشخیص می‌باشد. این نتایج عالی می‌تواند به دلیل بکار بردن کرایتریاهای کاملاً تعریف شده برای تست‌های تشخیصی برای رادیولوژیست و اورتوپد همکار در طرح باشد.

MRI به عنوان یک ابزار غیر تهاجمی کاملاً مفید برای تشخیص ضایعات لیگامانی پذیرفته شده است. در حال حاضر توافق کامل بین یافته‌های MRI و آرتروسکوپی امکان‌پذیر نیست. برخی پارگی‌ها در سکناس‌های مختلف ساژیتال MRI قابل رؤیت نیستند و برخی گزارشات پارگی ACL و PCL در MRI در آرتروسکوپی سالم تشخیص داده می‌شود. برای مثال پارگی‌هایی که Intrastance نامیده می‌شوند (که نشان‌دهنده ضایعه داخل خود لیگامان هستند) در MRI به دلیل ماهیت توموگرافیک قابل رؤیت هستند اما احتمالاً در آرتروسکوپی به اشتباه تشخیص داده نمی‌شوند (۱۴ و ۵). نتیجه مطالعه ما در زمینه ارزیابی سکناس‌های پروتون دنسیتی با سرکوب چربی قابل مقایسه و حتی بهتر از سکناس‌های پذیرفته شده مورد

استفاده برای تشخیص پارگی‌های لیگامانی و منیسکیال می‌باشد.

نتیجه‌گیری

نتایج این مطالعه آینده‌نگر نشان داد که سکانس پروتون‌دستی با سرکوب چربی در ارزیابی آسیب‌های زانو، می‌تواند به عنوان یک بخش قابل اعتماد در پروتوکل تصویربرداری زانو مورد استفاده قرار گیرد و به عنوان جایگزین مناسبی برای سکانس‌های غیر سرکوب‌کننده چربی در این بیماران مطرح گردد. این سکانس همچنین دارای حساسیت و ویژگی بالاتری نسبت به سکانس T2GRE بوده و با استفاده از این سکانس می‌توان با دقت تشخیصی بیشتری بیماران را مورد ارزیابی قرار داد و به میزان بیشتری از انجام آرتروسکوپی‌های تشخیصی غیر ضروری جلوگیری کرد. از محدودیت‌های این مطالعه می‌توان به عدم امکان

بررسی قدرت تشخیصی سکانس PDFS در پارگی PCL که به دلیل عدم وجود این پارگی در بیماران مورد بررسی اشاره کرد که دلیل آن نیز شیوع کمتر این نوع پارگی می‌باشد. لذا پیشنهاد می‌شود قدرت تشخیصی سکانس PDFS در بیماران با پارگی PCL در مطالعات آتی با حجم نمونه بیشتر و یا به صورت گذشته‌نگر، ارزیابی شود.

تشکر و قدردانی

این مطالعه به عنوان پایان‌نامه دستیاری دکتر جعفر سهرابی انجام شد. نویسندگان مقاله بدینوسیله مراتب تشکر و قدردانی خود را نسبت به معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه و کلیه همکاران شاغل در بخش‌های رادیولوژی و آرتروسکوپی بیمارستان امام رضا کرمانشاه ابراز می‌دارند.

References

1. Glaser C, Trumm C, Scheidler J, Heuck A. Meniscus and ligament injuries. Radiology 2006; 46: 26-35.
2. Boric L, Pecina M, Bojanic I, Haspl M, Roic G. Comparison of conventional spin-echo and fast spin echo magnetic Resonance imaging with fat suppression in cruciate ligament Injury. Croatian Medical Journal 2004; 45: 195-201.
3. Cheng C, Hung Ta, Honder WU, Hung T, Hsiao-li Ma, Hung S. Imaging evaluation of menscal injury of knee joint a comparative MR imaging and arthroscopic study. Journal of Clinical Imaging 2004; 28: 372-376.
4. Sanches vaz CE, Decamargo OP, Desantana PJ, Valezi AC. Accuracy of magnetic resonance in identifying traumatic intra-articular knee lesions. clinics 2005;60: 445-50.
5. Schaefer Fritz KW, Schaefer PJ, Brossman J, Frahm C, Muhle C, Hilgert RE, and et al. Value of fat-suppressed PD-Weighted TSE-Sequences for detection of anterior and posterior cruciate ligament lesions- comparison to arthroscopy. European Journal of Radiology 2006; 58: 411-415.
6. Andrew B Wolff, Lorenzo L, Pesce Jims WU, L Ryan smart, Michael J, Medvecky, and et al. Comparison of spin echo T1 weighted sequences versus fast spin-echo proton density- weighted sequences for evaluation of meniscal teqrs at 1.5 T. Skeletal Radiology 2009; 38: 21-29.
7. Yoon YC, Kimss, Chaung HW, Choe BK, Ahn JH. Diagnostic efficacy in knee MRI comparing conventional technique and multiplanar reconstraction with one- millimeter FSE PDW images. Acta-Radiol 2007; 48: 869-74.
8. Singh JP, Garg L, Shrimali R, Setia V, Gupta V. MR Imaging of knee with arthroscopic correlation in twisting injuries. Indian Journal of Radiology and Imaging 2004;14: 33-40.

9. Challen J, Tang YM, Hazratwala K, Stuckey S. Accuracy of MRI Diagnosis of internal derangement of the knee in a non-specialized tertiary level referral teaching hospital. *Australasian Radiology* 2007; 51: 429-431.
10. Esmaili Jah AA, Keyhani S, Zarei R, Moghaddam AK. Accuracy of MRI in comparison with clinical and arthroscopic findings in ligamentous and meniscal injuries of the knee. *Acta Orthop Belg* 2005; 71: 189-96.
11. Mazloomi SM. MRI versus knee arthroscopy as diagnostic tool for intra-articular pathology. *Medical Journal of Mashad University of Medical Sciences* 2004; 84:163-166.
12. Rezaei Y, Rahim nia A, Mirmohamad SM, Vaziri K, Fakhrehani F. Sensitivity and specificity of MRI and arthroscopy in knee joint injuries. *Tehran University Medical Journal* 2007; 9: 47-52.
13. Navali AM, Mohseni MA, Nozad A, Safari MB. Arthroscopic confirmation of clinical and MRI evaluation for meniscus and cruciate ligament injuries of knee. *Iranian Journal of Orthopedic Surgery* 2008; 25: 180-185.
14. Mirowitz SA, Apicella P, Reinus WR, Hammerman AM. MR imaging of bone marrow lesions: relative conspicuousness on T1-weighted, fat-suppressed T2-weighted and STIR images. *AJR* 1994; 162: 215-21.